

Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України
відділ історії зарубіжної філософії
сектор історії східної філософії

24 листопада 2020, 19:00

приєднатися до конференції Zoom можна за адресою:

<https://zoom.us/j/96105002976?pwd=cVBjMmhtK2Fzc2Q0ZXZ2KzBreUxQdz09> Ідентифікатор зустрічі у Zoom (Meeting ID): 961 0500 2976

СЕМІНАР ДОСЛІДНИКІВ СХІДНИХ ФІЛОСОФІЙ

Засідання СХХVII

Тема доповіді:

**«Рецепція сибірського шаманізму
в українській інтелектуальній традиції»**

Доповідач:

Віталій Щепанський, к. філос. н.,
незалежний дослідник

Співдоповідач-диспутант (respondent):

Оксана Смержевська, к. і. н., доцент,
доцент кафедри новітньої історії України історичного
факультету Київського національного університету імені
Тараса Шевченка

ЗАПРОШУЄМО УСІХ ЗАЦІКАВЛЕНИХ!

Див.:

www.tdsf.kiev.ua/

http://community.livejournal.com/ukr_asia_philos

<http://www.facebook.com/OrientalPhilosophiesSeminarKyivUkraine>

ТЕЗИ

Доповідь присвячено етапам рецепції та формування образу шаманізму та анімістичного світогляду народів Сибіру в українській інтелектуальній традиції.

Перше знайомство українців з сибірським шаманізмом відбулося у XVIII ст. завдяки випускникам Києво-Могилянської академії, яких долучали до місіонерської діяльності. Слушним тут може бути зауваження історика Юрія Сльозкіна про те, що в період з 1701 до 1762 р. всі сибірські митрополити були українцями. Ключовою працею цього періоду можна вважати «Короткий опис про народ остяцький» (1715) авторства Григорія Новицького, що містить етнографічний матеріал про хантів (остяків). Він допомагав митрополиту Тобольському і Сибірському Філофею Лещинському, також випускнику Києво-Могилянської академії, під час їхньої місіонерської діяльності серед фіно-угорських народів Західного Сибіру. Досить докладно вивчав побут, звичаї та культуру народів хантів і, частково, мансі.

Другий етап знайомства українців із віруваннями жителів Сибіру відбувався через формування образу шаманізму в художній літературі. Цьому сприяла творчість Павла Грабовського «Из путевых заметок», незавершена поема «По Сибири. Из живых впечатлений» (1888), а також есе «На далекій Півночі». Ймовірно, завдяки особистому листуванню Павла Грабовського і Лесі Українки, в останньої з'являються дві поеми «Одно слово» і «Якутська поема». Дослідники творчості Лесі Українки припускають, що образ політичного в'язня, змальований в поемі «Одно слово», виник якраз під впливом життя та творчості саме Павла Грабовського. Також цінними для формування образу якутського шаманізму були журналістські замітки Наума Геккера, наприклад нарис «Дважды у шамана (Изъ воспоминаній экскурсанта)», який він опублікував в газеті «Одесские новости» (1899).

Третій етап припадає на 20-30 роки ХХ ст. Він пов'язаний із іменами українських письменників та журналістів, зокрема з такими постатями як Володимир Гжицький (роман «Чорне озеро», 1929 р. і повістю «Кам Кабир», 1930 р.); Микола Трублаїні («До Арктики через тропіки: великий рейс накрижника «Літке», 1930 р. і збіркою дитячих оповідань «Крила рожевої чайки»); Марк Егарт («Переправа. Алтайські нариси», 1931 р.). Ці автори змогли зафіксувати та передати українському читачеві цінні відомості про період трансформації під впливом радянської традиційного образу життя корінних народів Сибіру.

Четвертий етап пов'язаний із іменем Василя Денисенка (1896-1964) учня Михайла Грушевського. Він, аби уникнути репресій на початку 1934 р., виїхав на Крайню Північ в Остяко-Вогульський національний округ (з 1940 р. – Ханти-Мансійський національний округ). Обстежував священне для хантів озеро Нумто, верхів'я річок Хетта та Надим, притоки річки Казим. З 1939 по 1944 рр. був директором Салехардського окружного заполярного музею. За цей час вивчав мову

ненців та хантів, збирав місцевий фольклор пов'язаний з повстанням Ваулі Ненянга (1820-1840 рр.). Автор етнографічного нарису «На далекій Півночі» (1952). До цього періоду також можна зарахувати журналіста Анатолія Левенка (1952-2013), знавця і популяризатора духовної та матеріальної культури ненців. Він переклав та упорядкував збірку казок ненців «Богатир Нарка» (1989 р.) і «Дідусь наперсток» (1991 р.).

Завдяки творчості цих місіонерів, дослідників, письменників та журналістів сформувався певний образ сибірського шаманізму в науковій та художній літературі. Через їхню діяльність український читач зміг наблизитися до традиційного світогляду корінного населення Сибіру.